

WPŁYW KOPALNI WĘGLA BRUNATNEGO BEŁCHATÓW NA ZAGOSPODAROWANIE PRZESTRZENNE GMIN RZAŚNIA I SZCZERCÓW W OCENIE MIESZKAŃCÓW

Kalina Pędziwiatr

Influence of the Bełchatów Brown Coal Mine on spatial planning in the communes of Rząśnia and Szczerców in the inhabitants' opinion

Abstract: The aim of this article is to describe the influence of the Bełchatów Brown Coal Mine on the spatial planning in the communes of Rząśnia and Szczerców in the inhabitants' opinion. In the paper the author presented the main changes, that, according to the residents, occurred in the land use planning in the communes of Rząśnia and Szczerców from the outset of mining activity in their area. The author also indicated changes that are negatively perceived by local communities and inhabitants' expectations regarding future changes in the spatial development of their communes. During the study the area of impact of the Szczerców pit was also determined. Analysis of the questionnaires showed, that, in the opinion of the inhabitants, the impact of the lignite mine on spatial planning significantly decreases with distance until it completely disappears. The most significant changes are visible only in those parts of the communes, which are in a direct contact with lignite mining area and are related with the operation of the mine. They include proximity to the excavation area, building of industrial facilities or construction of roads leading to the objects belonging to the mine.

Keywords: lignite mines, spatial planning, Rząśnia commune, Szczerców commune

Zarys treści: Celem artykułu jest przedstawienie wpływu odkrywki Szczerców Kopalni Węgla Brunatnego Bełchatów na zagospodarowanie przestrzenne gmin Rząśnia i Szczerców

w ocenie ludności zamieszkującej te gminy. W opracowaniu autorka przedstawiła główne zmiany, jakie według mieszkańców zaszyły w zagospodarowaniu przestrzennym gmin Rząśnia i Szczerców od momentu rozpoczęcia na ich terenie działalności eksploatacyjnej. Wskazała również zmiany, które są negatywnie postrzegane przez społeczności lokalne, oraz oczekiwania mieszkańców dotyczące przyszłych zmian w zagospodarowaniu przestrzennym ich gmin. Podczas badań został także wyznaczony obszar oddziaływania odkrywki Szczerców na tereny z nią sąsiadujące. Analiza kwestionariuszy wykazała, że w opinii mieszkańców wraz z oddalaniem się od wyrobiska górniczego oraz zwałowiska zewnętrznego odkrywki Szczerców wpływ na zagospodarowanie przestrzenne znacznie maleje, aż zupełnie zanika. Najistotniejsze zmiany widoczne są jedynie w tych częściach gminy, które mają bezpośredni kontakt z obszarem wydobywania węgla brunatnego i są związane z funkcjonowaniem kopalni, są to np. sąsiedztwo z wyrobiskiem i zwałowiskiem zewnętrznym, powstawanie obiektów przemysłowych czy też budowanie dróg dojazdowych do obiektów należących do kopalni.

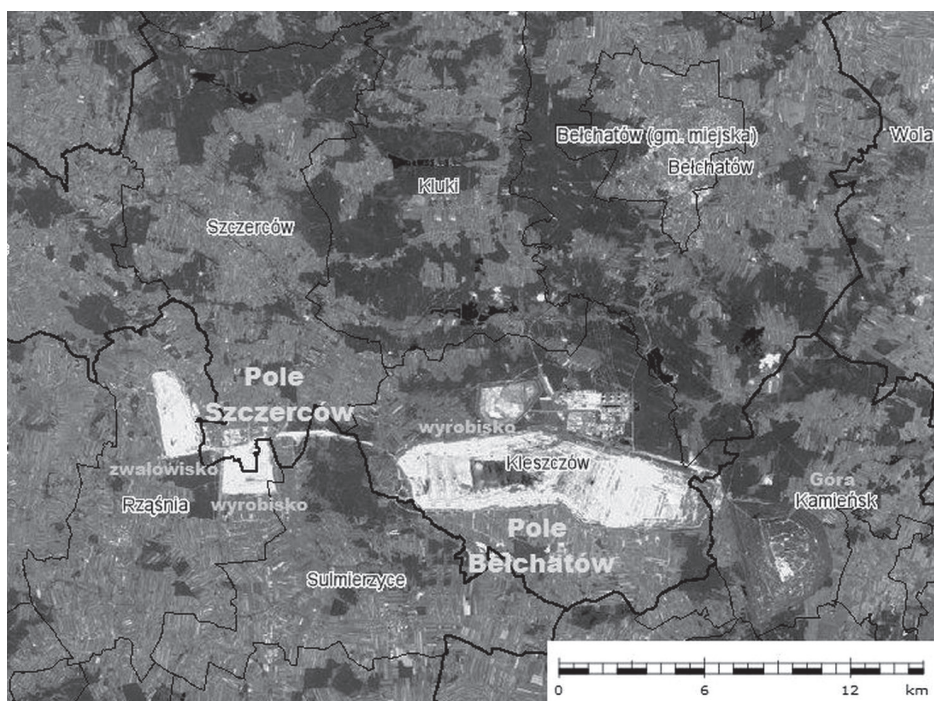
Słowa kluczowe: kopalnie węgla brunatnego, zagospodarowanie przestrzenne, gmina Rząśnia, gmina Szczerców

Wstęp

Pojęcie zagospodarowania przestrzennego według Paryska (2007) jest to rezultat prowadzenia gospodarki przestrzennej, a więc realizacji planu zagospodarowania przestrzennego, który znajduje swój wyraz w określonej przestrzennej organizacji, strukturze i funkcjonowaniu terytorialnego systemu społecznego. Postrzegane może być również jako stan przestrzeni, a więc terenów, zabudowy, urządzeń infrastruktury technicznej, społecznej i ekonomicznej, a także środowiska, wynikający z prowadzonej gospodarki przestrzennej. Elementy, które uwzględnia się w zagospodarowaniu przestrzennym, wymienione są w Ustawie z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (art. 2).

Zmiany w zagospodarowaniu przestrzennym w gminach Rząśnia (powiat pajęczański, województwo łódzkie) i Szczerców (powiat bełchatowski, województwo łódzkie) uwarunkowane są w dużym stopniu z utworzeniem na ich obszarze odkrywki Szczerców należącej do Kopalni Węgla Brunatnego (KWB) Bełchatów. Od 2000 r., kiedy rozpoczęto prace związane z uruchomieniem odkrywki Szczerców, kopalnia przejęła 18,9% terenów wchodzących w skład gminy Rząśnia oraz 7,2% ogólnego obszaru gminy Szczerców, na których powstało wyrobisko i zwałowisko zewnętrzne Pola Szczerców, a także stworzono zaplecze z obiektami pomocniczymi (Dział Wywłaszczeń KWB... 2012) (ryc. 1).

Zmiany w zagospodarowaniu przestrzennym odczuwalne były szczególnie przez mieszkańców sąsiadujących z terenami eksploatacyjnymi, dlatego ich opinie, wyrażone podczas badania ankietowego, umożliwiły ustalenie rzeczywistego sposobu postrzegania działalności wydobywczej przez miejscową ludność. Celem badań były

Ryc.1. Położenie terenów Kopalni Węgla Brunatnego Bełchatów według gmin
 Fig. 1. Location of Bełchatów Brown Coal Mine areas by municipalities

Źródło: Opracowanie własne na podstawie maps.geoportal.gov.pl (27.11.2012).

Source: Own study based on maps.geoportal.gov.pl (27.11.2012).

zmiany w zagospodarowaniu przestrzennym gmin, na których terenie znajduje się odkrywka Szczerców Kopalni Węgla Brunatnego Bełchatów, oraz poznanie opinii mieszkańców gmin Rzaśnia i Szczerców na temat wpływu, jaki na zagospodarowanie przestrzenne tych gmin wywiera działalność eksploatacyjna odkrywki Szczerców.

Metody badań

Badania przeprowadzono na terenie gmin Rzaśnia i Szczerców w okresie od 10 do 25 sierpnia 2012 r. Zastosowano metodę badań ankietowych (Zaczyński 1995; Pilch 1977). Ankieta była anonimowa, skierowana do mieszkańców gmin Rzaśnia i Szczerców,

wybranych w sposób losowy. Przeprowadzona została z 200 mieszkańcami gminy Rząśnia (4,1% ogółu ludności gminy) i 200 mieszkańcami gminy Szczerców (2,5% ogółu ludności gminy). Osoby biorące udział w badaniu wypełniały kwestionariusze w miejscu zamieszkania lub w miejscu zatrudnienia (za pozwoleniem pracodawcy lub kierownika zmiany) bez obecności ankietera.

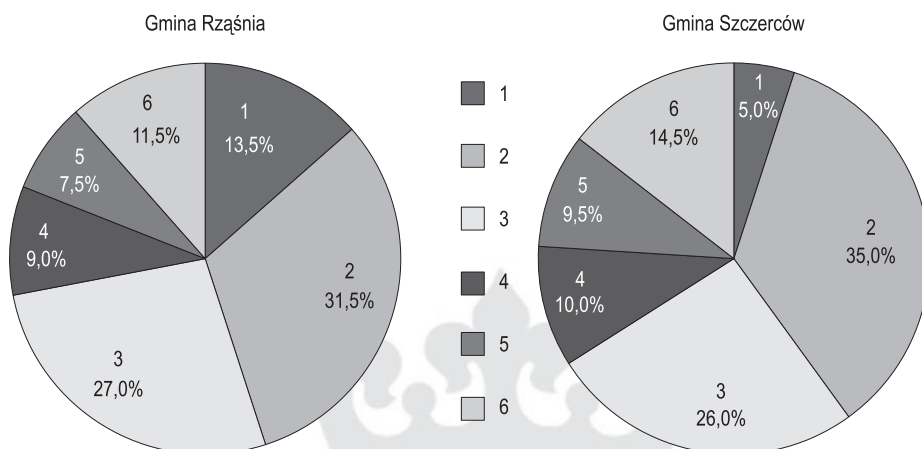
Wyniki

Charakterystyka mieszkańców mieszkających w pobliżu odkrywki

W ankiecie wzięło udział 198 mężczyzn i 202 kobiety. W gminie Rząśnia 56,5% ankietowanych stanowiły kobiety, a 43,5% mężczyźni. W gminie Szczerców natomiast 55,5% ankietowanych stanowili mężczyźni, a 44,5% kobiety. Od urodzenia w gminie Rząśnia zamieszkuje 70%, a w gminie Szczerców 55% badanych, pozostali to osoby, które przeprowadziły się na tereny gmin po 1981 r. Zarówno w gminie Rząśnia, jak i w gminie Szczerców wśród przybyłych mieszkańców przeważają kobiety (ok. 65% w każdej z gmin). Głównymi powodami zamieszkania na terenie gmin była zmiana stanu cywilnego (41% ogółu podawanych powodów) oraz chęć zamieszkania na wsi położonej jednak w niezbyt dużej odległości od najbliższych miast (np. Bełchatowa i Częstochowy), by móc codziennie dojeżdżać tam do pracy (32% ogółu podawanych powodów).

Wśród mieszkańców obu gmin, którzy brali udział w badaniu, przeważały osoby pozostające w związkach małżeńskich (w gminie Rząśnia było ich 61%, a w gminie Szczerców 54%). Drugą pod względem liczebności grupą były panny i kawalerowie – w gminie Rząśnia – 27,5%, a w gminie Szczerców – 26%. Pozostałe grupy były zdecydowanie mniej liczne. W gminie Rząśnia osoby owdowiałe stanowiły 8,5%, a osoby rozwiedzione 3%. W gminie Szczerców wdowy i wdowcy to 10%, a rozwiedzeni to 6% badanych. W tej drugiej gminie pojawiła się także grupa osób pozostających w separacji – 4% ankietowanych.

Osoby biorące udział w badaniu posiadały najczęściej wykształcenie zawodowe (31,5% ogółu w gminie Rząśnia i 35% w gminie Szczerców) oraz średnie (27% w gminie Rząśnia i 26% w gminie Szczerców). W gminie Rząśnia liczną grupę stanowili również badani posiadający wykształcenie podstawowe (13,5% ogółu) oraz wyższe (11,5%). Najmniej ankietowanych posiadało tam wykształcenie policealne (9%) i wyższe licencjackie (7,5%). W gminie Szczerców duży odsetek osób ukończył studia magisterskie (14,5%) oraz szkoły policealne (10%). Osób z wykształceniem wyższym licencjackim było 9,5%, a z podstawowym jedynie 5% (ryc. 2).

Ryc. 2. Respondenci w gminach Rząśnia i Szczerców według poziomu wykształcenia [%]

Fig. 2. The respondents in the Rząśnia and the Szczerców communes by education level [%]

Objaśnienia: 1 – podstawowe, 2 – zawodowe, 3 – średnie, 4 – policealne, 5 – wyższe licencjackie, 6 – wyższe magisterskie.

Explanations: 1 – primary, 2 – vocational, 3 – secondary, 4 – post-secondary, 5, 6 – higher degree.

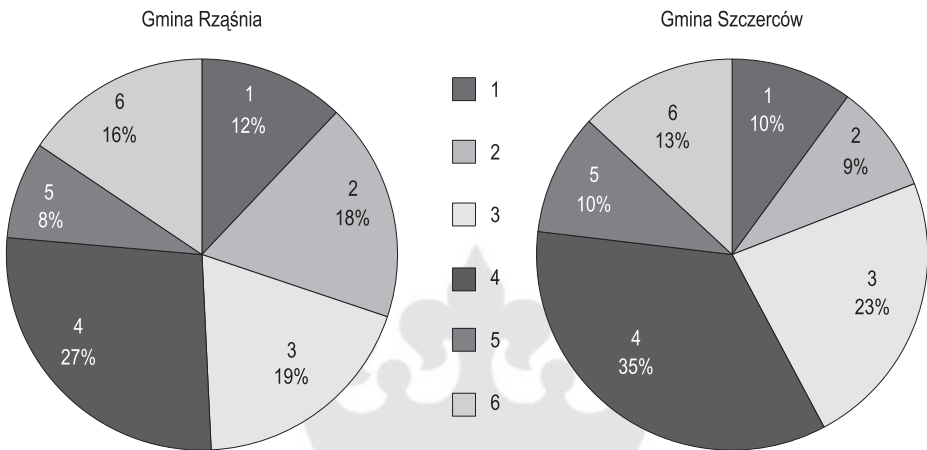
Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

Source: Own study based on survey research.

Głównym źródłem utrzymania w obu gminach była praca w usługach (27% w gminie Rząśnia i 34,5% w gminie Szczerców). Na drugim miejscu znajdowała się praca w przemyśle (19% w gminie Rząśnia i 23% w gminie Szczerców). W gminie Rząśnia znaczny odsetek mieszkańców utrzymywał się z pracy w rolnictwie (18%) lub uczył się (12%). Pozostałe 24% to osoby nieutrzymujące się ze źródeł zarobkowych. W gminie Szczerców z rolnictwa utrzymywało się 9% ankietowanych, a uczyło się 10%. Ze źródeł niezarobkowych utrzymywało się 23% ogółu badanych (ryc. 3).

Miejsce pracy znajdowało się na terenie gminy zamieszkania w przypadku 58% ankietowanych mieszkańców gminy Rząśnia oraz 66% badanych z gminy Szczerców. Ankietowani, którzy utrzymywali się z rolnictwa, najczęściej pracowali w swoim miejscu zamieszkania, czasem także w okolicznych wsiach. Osoby z gminy Rząśnia pracujące w usługach były zatrudnione głównie w Rząśni (51 osób) oraz Kodraniu, gdzie znajduje się Gminny Ośrodek Kultury (8 osób). Najwięcej pracujących w przemyśle (12 osób) zamieszkiwało Zielęcín, gdzie zlokalizowane są obiekty pomocnicze odkrywki Szczerców. Mieszkańcy gminy Szczerców pracujący w usługach – jako miejscowość, w której pracują, podawali głównie Szczerców (52 osoby), a pracujący w przemyśle – Chabielice, gdzie zlokalizowane są obiekty pomocnicze odkrywki

Ryc. 3. Respondenci w gminach Rząśnia i Szczerców według głównego źródła utrzymania [%]
 Fig. 3. The respondents in the Rząśnia and the Szczerców communes the main source of income [%]

Objaśnienia: 1 – uczący się, 2 – pracujący w rolnictwie, 3 – pracujący w przemyśle, 4 – pracujący w usługach, 5 – bezrobotny, 6 – emeryt/rencista.

Explanations: 1 – the learner, 2 – working in agriculture, 3 – working in industry, 4 – working in services, 5 – the unemployed, 6 – the pensioner/the annuitant.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

Source: Own study based on survey research.

Szczerców (16 osób). Poza tym część ankietowanych dojeżdżała do pracy poza gminą, w której mieszka – najczęściej do Bełchatowa oraz Rogowca, gdzie mieści się główna siedziba KWB Bełchatów. Osoby uczące się dojeżdżały do szkół wyższych w Łodzi, Wrocławiu, Warszawie oraz Piotrkowie Trybunalskim.

Zmiany w zagospodarowaniu przestrzennym gmin Rząśnia i Szczerców w ocenie mieszkańców

Odkrywkowa metoda eksploatacji złóż węgla brunatnego powoduje zmiany w otaczającym środowisku. Ich zasięg i rozmiar jest uzależniony od przyjętej technologii eksploatacji oraz wrażliwości poszczególnych komponentów tego środowiska. Przemiany środowiska mają swoje odzwierciedlenie w zagospodarowaniu przestrzennym terenów sąsiadujących z wyrobiskiem i zwałowiskiem zewnętrznym pola, z którego wydobywany jest najpierw nadkład, a następnie węgiel brunatny.

Według stanu z 31 grudnia 2011 r. na terenie przeznaczonym do realizacji obiektów odkrywki Szczerców wykupiono ok. 170 gospodarstw (zabudowania oraz grunty); a do wykupu pozostało 15 gospodarstw. Pod teren odkrywki Szczerców pozyskano tytułem prawnym łącznie 3396 ha gruntów, na których powstały: wyrobisko górnicze, zwałowisko zewnętrzne oraz obiekty pomocnicze odkrywki Szczerców (fot 1, 2 i 3). Bezpośrednio z wyrobiskiem sąsiadowało 15% osób biorących udział w badaniu z gminy Rząśnia i 20% z gminy Szczerców. Ze zwałowiskiem zewnętrznym sąsiadowało 39% respondentów z gminy Rząśnia i 26% z gminy Szczerców. Mogło mieć to wpływ na sposób, w jaki postrzegali oni zmiany, i na to, co chcieliby zmienić w zagospodarowaniu przestrzennym swoich gmin.

Od 2000 r. na terenie gmin Rząśnia i Szczerców podejmowano różnego rodzaju działania dotyczące m.in. budowy i remontów dróg, wodociągów, kanalizacji, oczyszczalni ścieków, budynków instytucji użytku publicznego oraz zakupów sprzętu potrzebnego do sprawnego funkcjonowania jednostek straży pożarnej (gmina Szczerców) czy też umożliwiających wykonywanie robót drogowych (gmina

Fot. 1. Wyrobisko górnicze odkrywki Szczerców KWB Bełchatów (fot. K. Pędziwiatr)

Photo 1. Mining excavation of the Szczerców outcrop in the Bełchatów Coal Mine (photo by K. Pędziwiatr)

Fot. 2. Zwałowisko zewnętrzne odkrywki Szczerców KWB Bełchatów (fot. K. Pędziwiatr)
Photo 2. External land mass of the Szczerców outcrop in the Bełchatów Coal Mine (photo by K. Pędziwiatr)

Fot. 3. Obiekty pomocnicze odkrywki Szczerców KWB Bełchatów (fot. K. Pędziwiatr)
Photo 3. Auxiliary objects of the Szczerców outcrop in the Bełchatów Coal Mine (photo by K. Pędziwiatr)

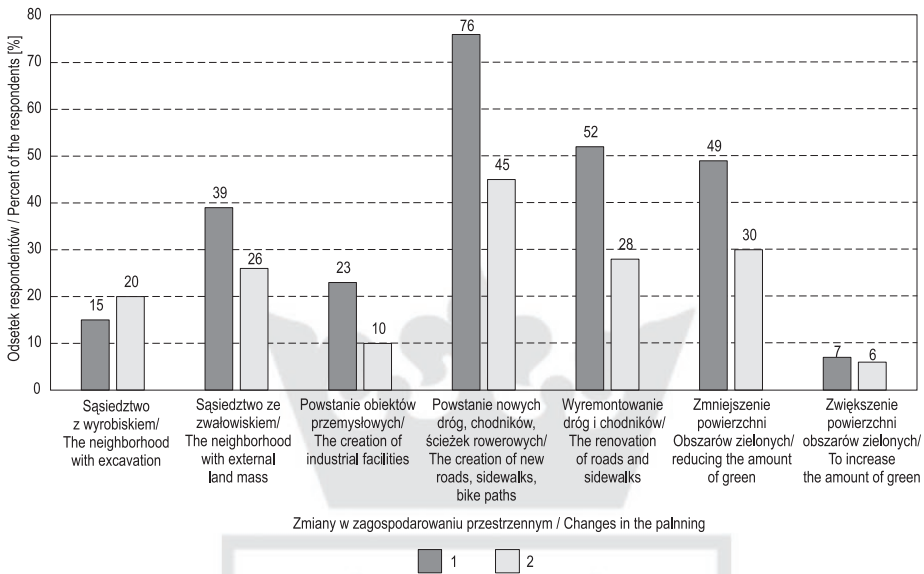

Rząśnia). Część z nich mogła zostać zrealizowana dzięki środkom pochodzącym z opłaty eksploatacyjnej, którą KWB Belchatów rokrocznie ponosi na rzecz gmin Rząśnia i Szczerców. Wkład opłaty eksploatacyjnej w budżety obu gmin szczególnie widoczny jest od 2008 r., kiedy to z odkrywki Szczerców wydobyto pierwszą tonę węgla.

W gminie Rząśnia ogólny koszt najważniejszych inwestycji (czyli takich, których jednostkowy koszt wykonania wynosił ponad 100 000 zł), przeprowadzonych w latach 2000–2011 wynosił 89,4 mln zł. Najkosztowniejsze spośród 18 najważniejszych inwestycji były: budowa i remont dróg gminnych w latach 2000–2011 (20 mln zł), budowa szkoły podstawowej wraz z salą sportową w latach 2005–2009 (ok. 14 mln zł) oraz projekt „Słoneczne dachy gminy Rząśnia” w latach 2009–2012 (14 mln zł), którego głównym celem była dywersyfikacja regionalnych źródeł energii przez wykorzystanie energii promieniowania słonecznego do podgrzewania ciepłej wody użytkowej (c.w.u.). W ramach tego projektu każde gospodarstwo na terenie gminy mogło założyć instalację solarną pod warunkiem wniesienia wkładu własnego w wysokości 500 zł (Urząd Gminy Rząśnia 2012).

Ogólny koszt najważniejszych inwestycji w gminie Szczerców wynosił 89,7 mln zł. Najdroższymi inwestycjami przeprowadzonymi na terenie gminy były: przebudowa dróg gminnych w latach 2000–2011 (24 mln zł) oraz budowa kanalizacji w latach 2004–2011 (23,2 mln zł). Bardzo ważną inwestycją dla mieszkańców gminy było wybudowanie w latach 2003–2005 i 2008–2009 Kompleksu Sportowo-Rekreacyjnego w Szczercowie, na którym odbywają się różnego rodzaju zawody sportowe oraz obchody najważniejszych uroczystości gminnych. Koszty najistotniejszych inwestycji przeprowadzonych w latach 2000–2011 w gminie Szczerców były nieco wyższe od kosztów poniesionych w tych latach przez gminę Rząśnia. Różnica między nimi wynosiła 355,5 tys. zł. Warto jednak zauważyć, że w gminie Szczerców liczba inwestycji było ponaddwukrotnie większa, było ich bowiem 41, a w gminie Rząśnia 18 (Urząd Gminy Szczerców 2012).

Podczas badania ankietowego mieszkańcy gmin Rząśnia i Szczerców zostali zapytani o widoczne dla nich zmiany w otoczeniu, które są związane z funkcjonowaniem odkrywki Szczerców. Najważniejszą zmianą było: powstanie nowych dróg, chodników i ścieżek rowerowych, które wskazało 76% ankietowanych mieszkańców gminy Rząśnia i 45% gminy Szczerców. Ankietowani w gminie Rząśnia (ponad połowa z nich – 52%) stwierdzili, że w ich najbliższym otoczeniu od powstania odkrywki wyremontowano drogi i chodniki, 49% zauważyło zmniejszenie ilości zieleni, 23% powstawanie obiektów przemysłowych, a zwiększenie ilości zieleni jedynie 7%. W gminie Szczerców wyremontowanie dróg i chodników zauważyło 28% respondentów, zmniejszenie ilości zieleni wskazało 30% badanych, powstawanie obiektów przemysłowych 10% badanych, a zwiększenie ilości zieleni jedynie 6% (ryc. 4).

Ryc. 4. Zmiany w otoczeniu respondentów związane z funkcjonowaniem odkrywki Szczerców
 Fig. 4. Changes in the surroundings of the respondents associated with the operation of outcrops Szczerców

Objaśnienia: 1 – gmina Rząśnia, 2 – gmina Szczerców.

Explanations: 1 – commune Rząśnia, 2 – commune Szczerców.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

Source: Own study based on survey research.

Najwięcej zmian w zagospodarowaniu przestrzennym gmin wskazywali mieszkańcy sołectw, które graniczą z odkrywką Szczerców. Z gminy Rząśnia były to sołectwa: Kodrań Broszęcin, Będków, Zielęcín, Stróža, Rekle i Żary (po 4 rodzaje zmian), a z gminy Szczerców – sołectwo Chabelice (5 rodzajów zmian). Oprócz nich zmiany odczuwalne były także w sołectwach: Gawłów i Suchowola (po 1 rodzaju zmian), Augustów (2 rodzaje zmian), Rząśnia i Krysiaki Marcełín (po 3 rodzaje zmian) (gmina Rząśnia) oraz Janówka, Tatar, Osiny, Brzezíe, Stanisławów I i Polowa-Kościuszki (po 1 rodzaju zmian), Stanisławów II (2 rodzaje zmian), Szczerców i Kieruzele (po 3 rodzaje zmian) (gmina Szczerców) (ryc. 5). Mieszkańcy pozostałych sołectw, którzy brali udział w badaniu, nie wskazali żadnych zmian w otoczeniu, które zaszłyby po rozpoczęciu działalności wydobywczej na tym terenie.

Zmiany w otoczeniu nie przeszkadzały 58% respondentów zamieszkujących gminę Rząśnia i 64% zamieszkujących gminę Szczerców. Pozostali ankietowani byli najbardziej niezadowoleni ze zmniejszenia powierzchni terenów zielonych,

Ryc. 5. Dostrzeżone przez mieszkańców zmiany, jakie zaszły w otoczeniu miejsc zamieszkania według sołectw, od momentu powstania odkrywki Szczerców na terenie gmin Rząśnia i Szczerców.

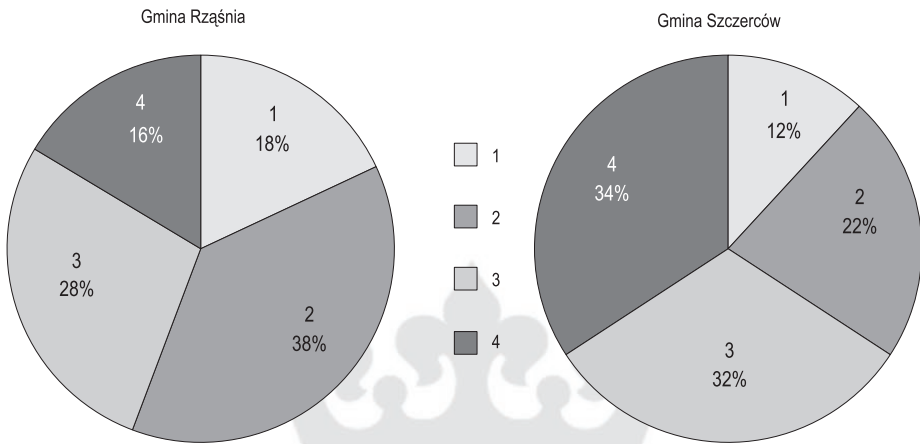
Fig. 5. Noticeable changes that occurred in the surrounding of places of residence by rural administrative units, since the inception of Szczerców outcrops in the communes of Rząśnia and Szczerców.

Objaśnienia: 1 – sąsiedztwo z wyrobiskiem, 2 – sąsiedztwo ze zwałowiskiem, 3 – powstanie obiektów przemysłowych, 4 – powstanie lub wyremontowanie dróg, chodników, ścieżek rowerowych, 5 – zwiększenie ilości zieleni, 6 – zmniejszenie ilości zieleni, 7 – zasięg oddziaływania na otoczenie odkrywki Szczerców, 8 – granice sołectw, 9 – granice gmin, 10 – teren KWB Belchatów.

Explanations: 1 – the neighborhood with excavation, 2 – the neighborhood with external land mass, 3 – the creation of industrial facilities, 4 – the creation or renovation of roads, sidewalks, bike paths, 5 – to increase the amount of green, 6 – reducing the amount of green, 7 – extent of the impact on the surroundings Szczerców outcrop, 8 – the boundaries of villages, 9 – the boundaries communes, 10 – Belchatów Brown Coal Mine areas.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

Source: Own study based on survey research.

Ryc. 6. Docelowe miejsce zamieszkania respondentów, którzy chcieliby opuścić gminy Rząśnia i Szczerców

Fig. 6. The target place of residence of respondents who would like to leave the Rząśnia and Szczerców communes

Objaśnienia: 1 – inna wieś w gminie zamieszkania, 2 – inna wieś poza gminą zamieszkania, 3 – małe miasteczko, 4 – duże miasto.

Explanations: 1 – another village in the commune of residence, 2 – another village outside the commune of residence, 3 – small town, 4 – big city.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

Source: Own study based on survey research.

co miało związek z osuszeniem terenu wokół wyrobiska i powstaniem leja depresyjnego, a także zgromadzeniem nadkładu w postaci niezrekultywowanego całkowicie zwałowiska (8% ankietowanych w gminie Rząśnia i 4% ankietowanych w gminie Szczerców). Sąsiedztwo wyrobiska odkrywki przeszkadzało 1% respondentów z każdej z gmin, a sąsiedztwo zwałowiska było negatywnie odbierane jedynie przez mieszkańców gminy Rząśnia – 4% respondentów (zwałowisko im przeszkadzało). Przyczyną niechęci do zwałowiska były pojawiające się w okresie letnim burze piaskowe oraz hałas związany z transportem i składowaniem nadkładu. Główną przyczyną negatywnego odbioru wyrobiska były związane z nim wstrząsy ziemi, a także odcięcie niektórych wsi od bezpośredniego dostępu do większych miejscowości (np. sołectwo Zielęcín do sołectwa Chabielice).

Chęć zmiany czegoś w swoim otoczeniu zadeklarowało 22% badanych z gminy Rząśnia i 24% badanych z gminy Szczerców. Wśród pożądanych zmian mieszkańcy gminy wymieniali najczęściej zwiększenie powierzchni terenów zielonych (18% badanych chcących zmian), budowę i modernizację dróg (12%), powstanie

miejsc rozrywki dla dzieci (11%), zlikwidowanie odkrywki (10%), zwiększenie liczby zbiorników i cieków wodnych (9%) oraz powstanie strefy przemysłowej z nowymi zakładami (9%).

Osoby, które chciałyby zmienić coś w swoim otoczeniu, to jednocześnie osoby, które nie były zadowolone ze swojego miejsca zamieszkania oraz sąsiedztwa odkrywki. Byli to mieszkańcy wsi bezpośrednio graniczących z wyrobiskiem, czyli Ściegna, Stróża, Chabielice. Pozostałe 78% badanych mieszkańców z gminy Rząśnia oraz 76% badanych mieszkańców z gminy Szczerców to osoby, którym działalność wydobywcza nie przeszkadzała i które były zadowolone ze swojego miejsca zamieszkania. Liczni ankietowani (27% w gminie Rząśnia i 23% w gminie Szczerców) stwierdzili, że są bardzo zadowoleni z sąsiedztwa z odkrywką, gdyż w okolicy zwiększyła się liczba miejsc pracy i respondenci lub ich rodziny znaleźli zatrudnienie w Kopalni. Część mieszkańców (9% ankietowanych z gminy Rząśnia i 12% ankietowanych z gminy Szczerców) uważała ponadto, że gminy te mają ogromne szanse na rozwój w przyszłości i poprawę warunków życia mieszkańców.

Swoje miejsce zamieszkania chciałaby jednak zmienić większa grupa respondentów, niż ta, która była niezadowolona z sąsiedztwa odkrywki lub wyglądu swojego otoczenia. W gminie Rząśnia taką chęć zgłosiło 34% respondentów, a w gminie Szczerców 38% respondentów. Ankietowani z gminy Rząśnia jako nowe potencjalne miejsce zamieszkania podawali najczęściej inną wieś poza gminą, w której zamieszkują obecnie (38%), ankietowani z gminy Szczerców chcieliby natomiast zamieszkać w małym miasteczku (32%) lub w dużym mieście 34% (ryc. 6).

Wnioski

Badania ankietowe przeprowadzone z 400 osobami zamieszkałymi w gminach Rząśnia i Szczerców wykazały, że powstanie odkrywki Szczerców na ich terenie ma znaczny wpływ na zmiany w zagospodarowaniu przestrzennym obszaru. Zmiany widoczne były przede wszystkim dla mieszkańców sołectw położonych w bezpośrednim sąsiedztwie wyrobiska górniczego i zwałowiska zewnętrznego. Wraz z oddaleniem się od pola odkrywki liczba zachodzących w otoczeniu zmian ulegała zmniejszaniu, co spowodowane było malejącym stopniem oddziaływania inwestycji na otoczenie. Zauważalne było to zarówno w opiniach mieszkańców, jak i w liczbie inwestycji przeprowadzanych w poszczególnych sołectwach.

W opinii respondentów najważniejszą pozytywną zmianą w zagospodarowaniu przestrzennym gmin było powstanie i wyremontowanie dróg, chodników i ścieżek rowerowych. Jest to wskazanie bardzo trafne, gdyż w obu gminach od 2000 r. przeprowadzono wiele inwestycji tego typu – w gminie Rząśnia ich koszt wyniósł 20 mln zł, a w gminie Szczerców ok. 24 mln zł.

Najważniejszą negatywną zmianą w zagospodarowaniu przestrzennym obu gmin było według ankietowanych zmniejszenie powierzchni terenów zielonych. Respondenci z obu gmin (po 1%) wskazywali, że są niezadowoleni z sąsiedztwa ze zwałowiskiem zewnętrznym. Sąsiedztwo wyrobiska było jednak negatywnie postrzegane jedynie przez mieszkańców gminy Rząśnia (4% badanych).

Pomimo że w sołectwach położonych najdalej od odkrywki nie zauważono zmian prawie 80% ogółu badanych było zadowolonych z obecnego stanu swojego otoczenia i nie chciałoby niczego w nim zmieniać. Pozostałe 20% to mieszkańcy sołectw bezpośrednio graniczących z wyrobiskiem górniczym, którzy w większości chcieliby zmienić nie tylko coś w swoim otoczeniu (np. zwiększyć ilość terenów zielonych i zbiorników wodnych czy stworzyć miejsca rozrywki dla dzieci), ale także swoje miejsce zamieszkania. Największy odsetek mieszkańców gminy Rząśnia chciałby zamieszkać w innej wsi zlokalizowanej poza obecną gminą zamieszkania (38%). Mieszkańcy gminy Szczerców chcieliby natomiast zmienić swoje miejsce zamieszkania na duże miasto (34%) lub małe miasteczko (32%).

Literatura

- Urząd Gminy Rząśnia, 2012, informacje szczegółowe.
Urząd Gminy Szczerców, 2012, informacje szczegółowe.
Dział Wywłaszczeń Kopalni Węgla Brunatnego Bełchatów, 2012.
Geoportal, <http://maps.geoportal.gov.pl> (27.11.2012).
Parysek J.J., 2007, *Wprowadzenie do gospodarki przestrzennej*, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań.
Pędziwiatr K., 2013, *Wpływ Kopalni Węgla Brunatnego „Bełchatów” na rozwój społeczno-ekonomiczny i zagospodarowanie przestrzenne gmin Rząśnia i Szczerców*, praca magisterska, Wydział Nauk Geograficznych Uniwersytetu Łódzkiego.
Pileh T., 1977, *Zasady badań pedagogicznych*, WSiP, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk.
Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, Dz.U. 2003 Nr 80, poz. 717, z póź. zm.
Zaczyński W., 1995, *Praca badawcza nauczyciela*, WSiP, Warszawa.

Kalina Pędziwiatr
Uniwersytet Łódzki
Instytut Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Organizacji Przestrzeni
ul. Kopcińskiego 31, 90-142 Łódź
e-mail: kalinapedziwiatr@gmail.com